

Na létací stanici zoologické. K výročí narození Antonína Friče

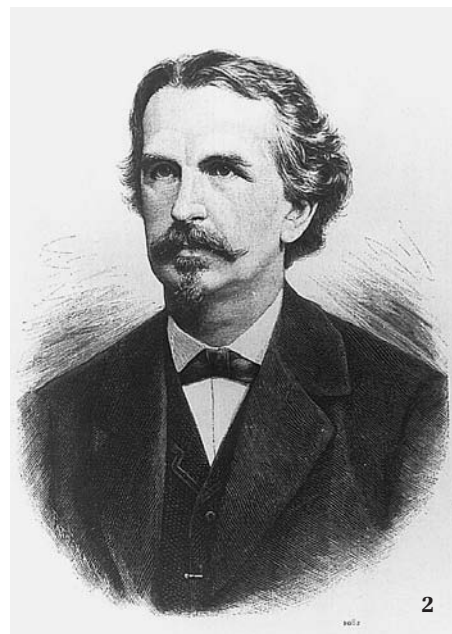
Koncem letošního července uplyne 190 let od narození univerzitního profesora Antonína Friče (1832–1913). Byl významným přírodovědcem, geologem, paleontologem, zakladatelem české hydrobiologie a ichtyologie, působil také jako ředitel Národního muzea v Praze (blíže v Živě 2013, 6: CXVII–CXVIII). Před 130 lety byla instalována na břehu Černého jezera jeho tzv. létací zoologická stanice, kde prováděl s kustosem zoologického oddělení NM Václavem Vávrou (1866–1941) výzkum Černého a Čertova jezera. Za stejným účelem navštívil tato ledovcová jezera již v r. 1871 s MUC. Bohuslavem Hellichem (1851–1918), tehdy studentem medicíny (*Medicinae Universae Candidatus*). A. Frič a V. Vávra jsou autory díla *Výzkumy zříveny ve vodách českých III. Výzkum dvou jezer šumavských, Černého a Čertova jezera*. Svazek 10, číslo 3 (1898) a B. Hellich v r. 1877 vydal knižně *Perloočky země České*. Obě souborná díla náležejí do zlatého fondu českého přírodovědného výzkumu. Výročí A. Friče v následujících řádcích připomeneme textem Fričova článku o létací stanici a výzkumech na Šumavě, publikovaným v odpoledním vydání *Národních listů* 10. srpna 1894.

Kdo při názvu „létací stanice“ myslí, že jsme členové vzduchoplaveckého klubu, velice se mýlí. Nazvali jsme původně svou stanici, rozložitelný to domek 12 čtvermetrů plochy, přenosnou; ale když jsem o zařízení tom na kongresu zoologů přednášel, prohlásili příznivci tohoto podniku, že hodí se pro naši stanici spíše název „létací“.

Za posledních let naše stanice letěla (arci ve vagónu) z Labské Týnice, kde v továrně přítele Pernera zhotovena a komitétu pro výzkum Čech darována byla, k rybníku dolnopočernickému u Běchovic, kde po dvě léta platné služby konala a zvláště zkoumání potravu kaprů v noci umožnila. Pak odlétla k rybníku Kačležskému

1 Asi jediný snímek Fričovy historické „létací stanice“ na stanovišti u Černého jezera na Šumavě se zachoval v práci Antonína Friče a Václava Vávry *Výzkumy zříveny ve vodách českých III. Výzkum dvou jezer šumavských, Černého a Čertova jezera*. Archiv pro přírodovědecký výzkum Čech (Praha 1898). Z archivu M. Anděry (Živa 2017, 1: II–IV)
2 Antonín Frič (30. července 1832 až 15. listopadu 1913), profesor zoologie na pražské české univerzitě, nejprve se zaměřoval na ptáky, později se stal zakladatelem standardního ichtyologického a hydrobiologického výzkumu v Čechách. Z archivu Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy

u Jindřichova Hradce a jistý přítel vylíčil tehdejší čtenářům Nár. Listů život na tom idyllickém místě. Pracovali jsme tam s chutí – ale tu nám rybník vypustili a my zůstali na suchu.

V říjnu 1892 odletěla stanice ve vagónu s červenou cedulkou jako rychlozboží na Špičák a odtamtud ve dvou lesáckých, voly tažených povozech k Černému jezeru. Zde dala již lesní správa (p. nadlesní Julius Komárek) upravit k postavení domku nutnou plochu, což oceniti dovede jenom ten, kdo zná směr balvanů, pařezů a kmenů na břehu Černého jezera nakupených.

Asi za tři hodiny byl domek postaven, k největšímu překvapení z práce se vracějících drvoštěpů, kteří ráno neviděli ještě nic a večer hotovou již stanici. Druhého dne časně ráno přišlo jich asi 15 se ženami a dětmi ke stanici, obhlíželi, porokovali, kroutili hlavami – a rozešli se zase po své práci.

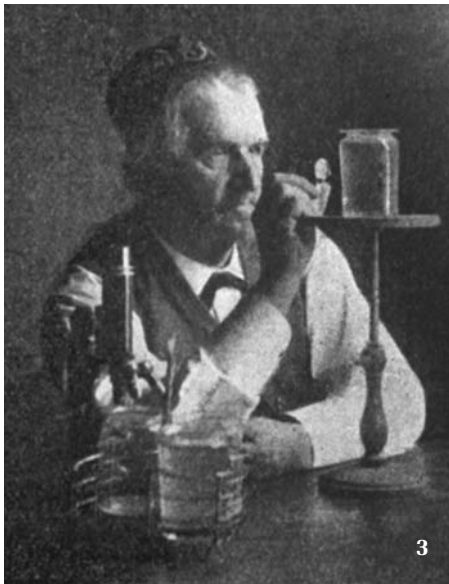
Ó, jaké to jitra rozkošné, když při snídani otevřeným oknem pohlížíme na hladinu vodní, černou jak uhlí, na svěží les a mohutnou stěnu jezerní! S jakou chutí dáváme se, nočním odpočinkem občerstvení a posilnění, do zajímavé práce zkoumání živočišstva i rostlinstva hlubin jezerních!

Tichosti hladiny jezerní používáme ku měření hloubek. Od splavu ke stěně přibývá hloubky, tam poblíže jedné rozsedliny skalní dosahuje jezero hloubky největší 40 metrů. Více než sto bodů změřeno a zhotoven důkladný model dna jezerního za opětovných návštěv stanice. Teplota měřena od 5 k 35 m a zjištěno, že u dna po celý rok udržuje se temperatura 4,6 stupňů Celsia. Pěkně se čtou tyto výsledky, ale sotva kdo má ponětí, kolikrát vítr neb náhlý lijavec přerušil naše práce.

Zpravidla ráno též zalovíme v různých hloubkách a kořist pak prohlížíme až do oběda, zapisujeme na lístky výsledek každého zalovení zvlášť. „A odkud berte oběd?“

Jsmo vzdáleni přes hodinu od obydlí míst a spoléháme se jenom sami na sebe; za tři čtvrtě hodiny upraví se z konserv dosti slušný oběd, který potulného přírodopytce zcela uspokojí.

Po krátkém odpočinku osvěží nás kalíšek černé kávy k další práci, která často trvá

až do soumraku, dokud oči neodřeknou službu.

Není však nedostatek rozličného vyrušování, někdy příjemného, někdy nepříjemného. Tu přinese hajný hnízdo sluky neb jeřábka s vejci buď celými, neb od vrány naklovanými; jindy přinese hlídač plže neb nachytané myši a rýsky. Časem objevují se i turisté jakožto nezvaní hosté, nakukující okny, ptají se: „Gibt's da was zu trinken?“ a mrzutě přijímají poučení, že vodu z jezera lze velmi dobře pít.

V letní době byla stanice turisty tak často znepokojována, že jsme musili lesní správu požádati o zhotovení plotu, jenž by zvědavce udržoval v náležité vzdálenosti. Přátele a známé pak, sídlící u otce Prokopa neb u Rixyho, jsme zdvořile požádali, aby nás před čtvrtou hodinou odpolední z práce nevyrušovali. Neboť sebemilejší návštěva není hrubě vítána, když jsme například

3 Antonín Frič při studiu zooplanktonu. *Limnologické noviny, speciální číslo Padesát let Limnospolu aneb Kapitoly z historie české a slovenské limnologie (2017)*

4 Černé jezero po r. 1926. Foto J. Seidel, laskavostí Musea Fotoateliér Seidel

po namáhavém zalovení některého nového červa našli, kokainem jej ukonejšili, aby se nehýbal, kreslicí kameru si připravili a s největším napětím pozornosti začínáme právě kreslit – tu pojednou máme všeho nechat a vykládat hostu zařízení stanice a postup prací (!) a přesvědčovat snad dámy, že se bez kuchaření jejich dobře obejdeme!

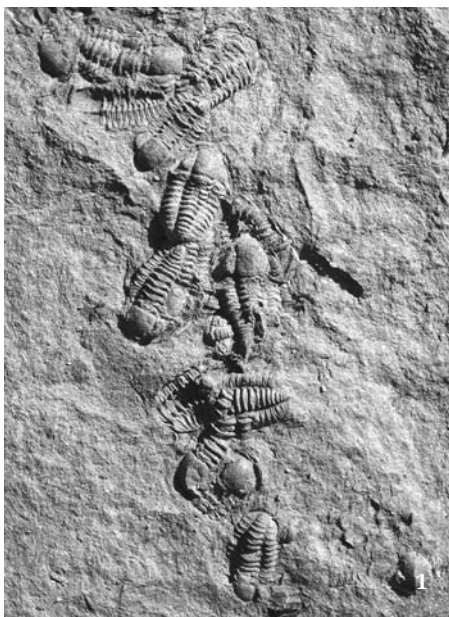
Po večerní procházce a střídmém povečeření zapisujeme výsledky dne, a je-li teplo a klidno, sedíme ještě před stanicí, poslouchající, jak pták za ptákem pozvolna umlká, až zbude jen červenka, která

nejdéle nás těší svou milou písní. – Houkání sov připomíná nám posléze, že je čas ku spaní.

Nocleh ve stanici nenáleží právě mezi příjemnosti; i v červnu byla letos teplota noční jen 6° Celsia a nutila již časné z rána k zatopení v malých šamotových kamínkách. Velmi primitivní ložní přístroje zdokonaleny letos tak zvaným skládacím balzákem (téhož způsobu, jaké firma Gottwaldova zasílala důstojníkům v Bosně), který složen nezabírá více než 1/4 krychl. metru místa.

Prší-li několik dní bez přestání, pracujeme na aquarelních obrazech, které mají širšímu obecenstvu znázorniti život v hlubinách jezerních, nebo spisujeme některou stat pro chystaný spis o Černém jezeru. Tak rychle plynou dni a než se nadějeme, musíme se z idyllické přírody vrátiti do víru práce v hlavní město.

Jména taxonů uváděných v článku Unikátní okna do prvohor II. na str. 102–106 této Živy

1 Trilobit *Agerina quadrata* z fezouat-ských břidlic. Foto L. Laibl

houbovci – Porifera
konulárie – Conulariida
graptoliti – Graptolithina
ostnokožci – Echinodermata
praliližice – Eocrinoidea
stylophorani – Stylophora
strunatci – Chordata
konodonti – Conodonta
paleoskolecidi – Palaeoscolecida
lobopodi – parafyletická skupina zahrnující rané zástupce kmenových linií drápkovců (Onychophora), členovců (Euarthropoda) a pravděpodobně také želvušek (Tardigrada)
členovci – Euarthropoda
radiodonti – Radiodonta
trilobiti – Trilobita
nektaspididi – Nektaspidida
cheloniellidi – Cheloniellida
aglaspididi – Aglaspidida
marrellomorfové – Marrellomorpha
marrellidi – Marrellida
klepátkatci – Chelicerata
ostrorepi – Xiphosura

synziphosuridi – Synziphosurida
eurypteridi – Eurypterida
korýši – Pancrustacea
thylacocephalové – Thylacocephala
lasturnatky – Ostracoda
mechovky – Bryozoa
ramenonožci – Brachiopoda
měkkýši – Mollusca
přilipkavci – Monoplacophora
plži – Gastropoda
mlži – Bivalvia
hlavonožci – Cephalopoda
ortokonní hlavonožci – hlavonožci s přímou vnější schránkou
chitinovci – Chitinozoa
kroužkovci – Annelida
eldonie – Eldonida
řasy – v článku použito ve smyslu pro všechna autotrofní Eukaryota s výjimkou Embryobionta
mikrobiální povlaky – Archaea a Bacteria